

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

Za inostranstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 21. avgusta 1936.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Kompromis

Kompromis je beseda tujka, dasi je sedaj močno v rabi. Dr. Glonarjev žepni slovarček tujk jo ima na strani 125. in sicer tako-le: kompromis, lat., dogovor, pogodba, sporazum. Že to razlaganje je dokaz, da je raba te tujke upravičena, ker nobeden izmed naštetih prevodov ne izraža natančno tega, kar si mislimo pri izvorni tuji besedi.

Polizobraženci in tudi nekateri preprosti ljudje hudo radi uporabljajo tuje besede, ker hočejo imponirati. Zato je razlaganje razširjenih tujih besed pri nas precej v časteh. Večkrat je pa tak tuj izraz težko čisto natančno obrazložiti. Seveda je tudi polno tujk, ki se čisto lepo in natančno dajo prevesti z enim samim izrazom. Raba takih tujk je kajpada nepotrebna, zato takih besed resnično izobražen človek ne rabi.

Kompromis kakor rečeno ni take vrste tujka. Ako hočemo ta izraz navadnemu človeku razložiti čisto natančno, pridemo skoraj v zadrego. Izmed prevodov, ki jih navaja dr. Glonarjev slovarček, še najbolj odgovarja sporazum. Ako n. pr. govorimo o kompromisih v zakonu, mislimo pri tem pač nesporazume v posameznih tekočih vprašanjih, kjer zakonca drug drugemu več ali manj popustita ali odnehata. Kompromis bi naj bil torej sporazum, pri katerem je poudarek na popustu ali odnehanju. Sporazum, pri katerem ni treba nikomur nič popustiti ali odnehati, se nikoli ne imenuje kompromis.

Zaradi tega poudarka na popustu ali odnehanju je kompromis vedno nekaj nepopolnega, šibkega, ne slovečega. Pregovor sicer pravi, da pametnejši odneha. Vendar to velja samo za manj važna vprašanja. V važnih, težkih vprašanjih sicer res včasih pametnejši odneha, vendar ti pametnejši že spadajo med tiste, o katerih pravi Sv. pismo: Otroci tega sveta so modrejši. Cerkev nastopa odločno proti kompromisom. Tudi v načelih značaj ne pozna kompromisov. Če hočemo o kom izreči visoko mnenje, pravimo, da je načelen brez-kompromisen značaj.

Kompromis igra veliko vlogo v javnem življenju. Ker ima vsak, ki v javnosti igra veliko vlogo, mnogo zavidnikov in sovražnikov, jih ima seveda tudi kompromis. V slovenskem javnem življenju si je pridobil največji sloves kot neizprosni preganjavec vsake vrste kompromisov dr. Mahnič. Ta je takrat silno razbohotenemu kompromisarstvu zadal tako hude udarce, da so takratni zagovorniki in zaščitniki kompromisov popolnoma izgubili glave in da je bilo videti, da se v našem javnem življenju kompromisarstvo ne bo več zlepa opomoglo. V resnici ni trajalo dolgo, da je zopet nepričakovano oživilo. Pojavil se je pa spet nevaren nasprotnik v osebi pisatelja Ivana Cankarja. Ta je šibal kompromisarstvo kot uvaževanje praktičnih razmer, izrabljanje instinkta št. Petrskega predmestja in št. Florijanske doline, tako hudo, kakor prej dr. Mahnič, samo v veliko bolj učinkoviti umetniški obliki.

Slovensko kompromisovstvo v javnem življenju je čudovito žilavo. V zadnjem času se je raz-

D—s—r:

Potreba delovnega načrta

(Dopis.)

Ko je izšla pred petimi leti prvič »Slovenija«, se je dalo kar občutiti, kakšen svež veter je zapihal v splošno mrtvilo, v katerem je bila jasna beseda o slovenski misli prej onemogočena. List je takrat samotaril, tedanji mogočniki — jugoslovenarji — so skrbno gledali, da so »Slovenijo« ignorirali, samo da ne bi njihovi zvesti pripadniki postali pozorni na list, ki bi jih bil utegnil s svojo besedo navsezadnje privaditi na poskus mišljenja z lastno glavo. »Slovenija« si je začrtala izrecno zunajstrankarsko lastnost in si naložila glavno nalogo, da razgiba in izvabi iz mrtvila slovensko izobraženstvo, ki mu je bila in je še namenjena. Tri leta je tako životarila in klicala, ne meneč se za sovražne, in če to ne, pa vsaj

ljubosumne poglede naših političnih obrtnikov, katerih ozko obzorje ni dovoljevalo širokega, samo od občutja slovenske misli oplojenega političnega delovanja. Prve razpoke v »granični stavbi«, ki so se pokazale jeseni leta 1934, so bile na slovenskih tleh hkratu tudi sad njenega vztrajnega tiska, njene poštene in ravne poti.

Slovenska politična misel je stopila na dan, ne zmagovalna, ne ponižna: stopila je pred oči Slovencev kot nujna stvarnost, ki je ne more prekriti nobena mistika, kot misel, ki nosi pogoje uspeha v sebi sami.

Če katero glasilo, sme »Slovenija« gledati na ta svoj razvoj z zadoščenjem. Ali s tem njeno poslanstvo ni končano, njena odgovornost ni iz-

Velika slovenska ustvaritev

Za letošnji Veliki šmaren so bile odkrite v frančiškanski cerkvi v Ljubljani nove slike na presni omet v cerkveni ladji. Ustvaril jih je slovenski umetnik Matej Sternen.

Ljubljanska frančiškanska cerkev stoji že 290 let in je ena izmed najstarejših ljubljanskih cerkev. Bila je do l. 1845 neposlikana. Tega leta je pa Prešernov sovrstnik in prijatelj Matej Langus poslikal na presno 2 kapeli, od l. 1848 do l. 1855 pa cel strop in ostale 4 kapele. Janez Wolf je pa pozneje na novo poslikal prvo kapelo od glavnega altarja na listni strani. Potres je l. 1895 hudo poškodoval Langusovo delo. Po potresu sta Nemca Kastner in Kleinert uničila Langusovo slikarstvo in sama napolnila strop. Njiju delo je bilo brez umetniške vrednosti in je bilo tudi tehnično slabo izvršeno, tako da je odpadala barva. Zato je bilo treba odstraniti vse, kar je bilo na obokih presbiterija in ladje tja do glavnega zidca na stenah.

Ze lani je Sternen ustvaril na stropu presbiterija veliko fresko »Vnebovzetje device Marije« ter poslikal na presni omet tudi stene med cerkvenimi okni. Ze to delo je bil zgodovinski dogodek za našo umetnost in za slovensko kulturo. Lani je poslikal Sternen okoli 600 m² skupaj s sliko na steni za glavnim oltarjem, ki jo je moral posneti po stari kompoziciji. Letos je pa poslikal vso ladjo na oboku in stenah do glavnega zidca in ladjo nad korom. S tem je umetnik končal veliko delo in ustvaril umetnino, ki bo govorila prihodnjim stotletjem.

»Daritev stare in nove zaveze« oziroma »Zgodba sv. maše« je predmet velike Sterneneve freske v ladji. Spodaj proti velikemu altarju stoji podoba iz stare zaveze: Adam in Eva, ki ju goni angelj

iz paradiza, v sredi Abraham, ki daruje Izaka, Mojzes, Kajin in Abel, nad to skupino se razteza mavrica, ki deli od prve prihodnje skupino: Kristusa na križu, ki se dviga v nebeške višave, pod njim dva angelja, od katerih je prvi obrnjen nazdol, braneč Abrahamu krvavo daritev, drugi, levi pa plava pod Križanim navzgor. Nad Kristusovo glavo oziroma nad križem razprostira roke velik angelj iz višin. Na desni in levi tega drugega prizora stoji skupine prerokov in očakov stare zaveze. Zadnja največja skupina je »Kronanje Marije« v nebeških višavah. Ob Mariji na straneh so angelji, veliki angelj na levi z žezlom, veliki angelj na desni s kadilnico. Nad Marijo je na levi Bog-sin, na desni Bog-oče, nad njima sv. Duh, še višje pa na sredi podoba vere s križem, na straneh pa podoba upanja (s sidrom) in podoba ljubezni. Prav na vrhu te alegorije pa plava spet velik angelj.

Ta freska je razdeljena v 5 prizore, ki se gode eden nad drugim in je v kompoziciji mojstrska. Posamezni prizori so po velikosti v razmerju 1:2:3, šteto od spodaj navzgor. Ze to razmerje samo vpliva harmonično in močno dekorativno. Gledišče za fresko je od kora proti altarju. Zato je tudi zadnja skupina (Kronanje Marije), ki je tudi po vsebini težišče slike, največja po obsegu. V barvah je spodnja skupina (Daritev stare zaveze) najbolj stvarna in pisana, ker se godi na zemlji, prav tako predmetna je risarija. Drugi prizor s Kristusom na križu (Daritev nove zaveze) prehaja v barvah že v abstraktnije tone, v risbi v večje gibanje, ki se v tretjem prizoru razvije v razgibanost in breztelesno barvitost: v nebeško blaženost Marije pri kronanju. Slikarsko najzanimivejše podobe so angelj, ki podi Adama in Evo iz raja, in Kajin v spodnji skupini, veliki angelj pod križem, leteč navzgor v drugi skupini, in v tretji Marija sama, čudovita v barvah, osvel-

ljena z reflektirano svetlobo, v modrikastem, zlatookrastem in belem oblacilu. V prostoru je 14 velikih angeljev in več angeljskih glav, ki vežejo druge podobe med seboj in izpopolnjujejo dejanje. Polet angeljev je čudovit, perspektivnih okrajšav, ki so risarske umetnije same zase, niti ne opaziš, ker je celota tako močno podana. Posebnih izvedeniških razmišljanj so vredni perspektivni problemi Sterneneve mojstrske freske.

Glavna freska v ladji je 8 m široka in 20 m dolga; vsa slikarija v ladji in nad korom, kjer je posebna freska »Marija s svetniki in Davidom« z desetimi figurami in z lunetami nad cerkvenimi okni in na kapah med okni, pa meri 700 m².

Celo to veliko delo je napravil Sternen v štirih mesecih oziroma v 17 tednih. Julij Quaglio, začetnik baročnega slikarstva na presno pri nas in veliki freskant, znan po italijanski Benečiji in drugod, je slikal kupolo v ljubljanski stolnici l. 1705 šest tednov. Quaglijeve freske v ti kupoli so merile okoli 140 m². Quaglio je bil hiter delavec, dejali so, da kar »piše« po zidu in ne slika. Sternen ga je presešel, ker je izvršil svojo umetnino, ki je petkrat večja kot je bila Quaglijeva kupola (staro kupolo so podrli okoli l. 1840 in so z njo izginile Quaglijeve freske), le v trikrat daljšem času: posekal ga je v hitrosti dela skoro dvakrat. Ze s tem je postal Sternen slovenski Matej »fa presto« kot je bil Giorgione italijanski Lucca »fa presto«.

Pomen Sterneneve mojstrovine je pa za slovensko umetnost še drug.

Sternen je v tem svojem največjem delu združil slovensko izročilo iz največje pretekle dobe naše oblikujoče umetnosti, iz baroka, s sedanjo-stjo. Zaradi tega je Sterneneva mojstrovina polna slovenske duhovnosti, ki jo je mogel ustvariti le popolnoma slovenski človek. Zaradi tega je umet-

črpana. Nasprotno: njeno poslanstvo je postalo dandanes določnejše, še bolj odgovorno. Slovenska politična misel je udarila na plan na mnogih ločenih žariščih, zavojevala je hkratu skupine, ki se vzajemno niso poznale in ki si zato tudi niso zaupale, temveč se prav zaradi tega tu in tam celo polasale. Razkropljenost, nezaupanje in prepire je rodila preprosta okolnost, da pri nas noben javni gib, zlasti pa ne kak spontani gib, ni svoboden, temveč je izpostavljen nadzoru po ljudeh, ki nimajo nobene moralne pravice do tega posla. Nesvobodnost javnih gibanj hrani v sebi nasledek, da so mogoči razgovori, diskusije in razmišljanja samo v najožjih prijateljskih družbah, v katerih se udje vzajemno poznajo in so osebni prijatelji, ki pa so nasproti vsakršnemu novodošču nezaupni. Razkropljenost pripadnikov slovenske politične misli je kaj naraven začetek združevanja v danih razmerah. Začetek je ta čas že za nami. V slovenski zemlji že delujejo politične struje, ki so se zapisale slovenski politični misli v vsem njenem družbenem in gospodarskem pomenu. Struje, ki so sklenile, da bodo delovale složno, da se bodo podpirale in da sprejmejo v svoje skupne vrste še tudi nove, enakostremne skupine. Vse te struje ne bodo imele nasprotnika samo v dejanskem stanju; kolikor bolj se bodo zbirale, tem ostreje se bo pokazal še osebni nasprotnik, ki bo skušal zanesti razdore, netiti staro nezaupanje, podtikati nepristne pripadnike in ovaduhe, in če drugače ne bo šlo, si prisvojiti videz, da je le on pravi in porokovani varuh slovenske politične misli. Zadnja oblika »polena« zoper nove, zdrave in od preteklosti domače politične prakse odrezane toke je najnevarnejša in smo jo že mogli opaziti. Najnevarnejša pa je zato, ker je sposobna skvariti občni slovenski značaj naše misli in ga potisniti na Prokrustovo posteljo strankarskega gesla, ki bo cenil dobre in slabe Slovence spet po tem, ali pripadajo zveličavni stranki ali ne in ali slepo sledijo od nikogar izvoljenim voditeljem ali ne, s tem jih pa ponižati na drobtinčarske oportuniste.

Današnja in prihodnja naloga »Slovenije« bo prav v tem, da bo s svojim stvarnim in nestrankarskim tiskom varovala čistost slovenske politične misli kot program Slovencev brez ozira na strankarsko pripadnost, da bo torej dvigala slovensko politično misel nad dnevno strankarsko povprečje in nadzorovala vse, ki zatrujejo za svoje politično delovanje zvestobo tej misli. Takša tribuna, ki bo obravnavala slovenska vprašanja s stvarnega, nestrankarskega gledišča, bo Slovincem prav zdaj najpotrebnejša. Tako nalogo je izvrševala »Slovenija« že doslej, ta naloga zadobi zdaj samo jasnejše lice, ta naloga naj pa zadobi zdaj tudi — sistematično ureditev.

Zakaj političnim gibanjem, katerih gonilo je slovenska politična misel, je potreben do podrobnosti izdelan delovni načrt, tisto delo, ki ga pri starih strankah še nikdar nismo doživeli. Pri teh je bil najvažnejši trenutek tisti, ko so štele za sestavo vlade in ko so licitirale navzdol osebne zahteve tistih, ki naj bi zasedli darovane stolčke. Še nikdar ni kaka slovenska politična skupina nastopila oblast, priložnost za delo z načrtom, kakšno delo je slovenski zemlji potrebno, v kateri vrsti je treba zadovoljiti življenjske potrebe

nina, ki ima vrednost za stoletja, ker je tudi oblikovno in tehnično na višku.

Sternen je upodobil nebesa. Tudi naši veliki freskanti iz začetka in srede 18. stoletja so slikali prizore v nebesih, vendar pa le v iluzionističnih višavah in so v glavnem podajali dogajanja na zemlji. Tudi največja in najboljša slovenska freska iz 18. stoletja, Ilovškovo »Vnebovzetje in življenje Marije« na Sladki gori je tako zasnovano. Slovenski barokisti so komponirali iz kroga v višino, Sternenu je komponiral brez shem v prostor. Sternenu je glavno veliko zračne plastike in razdelitev podob v prostoru. Matevž Langus je svoje freske izvrševal na način slikanja z oljnato barvo; še na ostankih Langusove slikarije na ljubljanskem frančiškanskem stropu so bile videti pri očeh podob vejice na trepalnicah. Sternen pa je slikal na široko tako, kot so delali italijanski freskanti v 16. stoletju (Michelangelo) in tudi slovenski v baroku. Ima pa povrh tisto zračnost in skladnost barv, ki jo je začel v freskah Tiepolo, in neposrednost, ki jo je prinesel impresionizem. S to impresionistično čustveno neposrednostjo vpliva Sternenuovo delo, ki bi ga imenovali lahko tudi »angelska freska« zaradi množine in dovršenosti angeljskih figur, globoko na gledalca in ga potegne s seboj. Iz Sternenuove mojstrovine diha velika harmonija.

Ko so odkrili 24. septembra 1703 v ljubljanski stolni cerkvi Quaglijeve freske v kupoli, je drvelo ljudstvo iz Ljubljane in cele dežele gledat ta »čudež«, kakor pripoveduje dr. Janez Gregor Dolničar (Thalnitscher). Kdo se je pa zmenil za odkritje velike slovenske umetnostne ustvaritve kot so Sternenuove freske? Še v Ljubljani ne ve štiri petine ljudi za ta dogodek. Kar naprej naj piše naša žurnalja o berlinski »Olimpiadi« (še ime je napačno).

D. J. R-i.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika »Slovenije«!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in pravosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakazejo primeren znesek za

tiskovni sklad našega tednika »Slovenije«.

slovenske zemlje in Slovencev, in prav ta nepripravljenost,

da je treba vsako maloto šele s pomočjo javnega mnenja naravnost izpraskati z roba mize.

Zato zahteva čas že danes, da dobimo Slovenci kedaj vendarle delovni načrt slovenske politike, ki ne bo zaklenjen v strankarskih aktovkah, temveč nadstrankarski, vsem Slovincem koristen, na vse Slovence misleč.

Delo pri sestavi načrta, sprejemanju predlogov, oblikovanju teženj in potreb, zbiranju gradiva, je delo, ki daje slovenskim izobražencem priliko, da zasujejo prepad med seboj in med delovnim ljudstvom, da premagajo svojo odtujenost od ljudskih utripov, od ljudskega hotenja. Daje edino priložnost, da se slovensko razumnštvo zbudi iz mrtvila in kruhoborstva. Pri tem delu bodo potrebni pravniki, zdravniki, tehniki, agro-

Ob osemstoletnici stiškega samostana

1.

Slovensko ljudstvo je lani ob evharističnem kongresu v Ljubljani dokazalo vsemu domačemu in tujemu svetu, kako visok in širok je njegov etični nivo. Vzorna discipliniranost, ki so se ji zlasti čudili zastopniki naše vojske, spontana enodušnost vse prave slovenske Slovenije in iskrena, prav nič prisiljena vseslovenska zavednost in pobožnost so slovesno pričale o veliki kulturnosti našega ljudstva.

Vsem, ki so bili navzočni, so tisti nepozabni dnevi, čisto živi in gorki, še zdaj v spominu.

In kakor se pobožni misijoni po župnijah radi ob prvi obletnici praznujejo z obnovo, s ponovitvijo poglavitnih pobožnosti, tako se je letos primerilo, da je zgodovina sama pokazala, kje in kako naj se ponovi ljubljanski evharistični kongres, pokazala tako, da nas je speljala v Stično, kjer je vpričo deset in deset tisoč ljudskih zastopnikov iz vseh slovenskih krajev najslavesneje obnovila evharistični kongres in prav samostansko skromno, ponižno povečala slavno

osemstoletnico stiških belih menihov.

O pomenu, ki ga ima ponovitev evharističnega kongresa, pišejo in so pisala poklicna peresa; nas za to priliko bolj zanima stiška osemstoletnica.

2.

Nam, ki živimo v dobi raznih evolucij in revolucij, morajo biti kar vseč stiški beli menihi. Ti možje so zmerom vedeli, kaj hočejo. Usoda jih je poslala med nas v najtemnejšem srednjem veku. In beli, kakor po duši in vsem svojem delu, so začeli prižigati luč prosvete in do ta čas neznanosti, ki gresta tudi preprostemu človeku in njegovemu poštenemu delu.

Prihod belih menihov na Dolenjsko je bil začetek trdne in trajne revolucije tistega še na pol poganškega in splošno zanemarjenega časa.

3.

Sveti Bernard, začetnik belih menihov iz cistercijskega reda, je bil disident gosposkega benediktinskega reda, ker mu je le-ta, posnetek in zmnožek svojega časa, ta čas živel preohlavno in premalo sveto. Uprl se je življenju, ki ga njegova sveta duša ni marala, možko in očitno se je obenem uprlo še nekoliko menihov tovarišev. Z njimi je ustanovil cistercijski red.

Cistercijani so torej bili gosposki sinovi svetega Benedikta in so postali ponižni bratje svetega Bernarda. Njih nastop je pomenil prevrat, revolucijo. Čas ga je razumel, zgodovina ga je označila: »Benedictus montes, Bernardus valles amabat« — Benediktinci živijo sami zase po samotnih višinah, cistercijani pa so se z vso ljubeznijo ponižali v nižave, na polje, da bi sredi kmečkega ljudstva živeli, delali in trpeli.

Kmečko delo, ki se mu beli stiški menihi posvečajo, vsak po svoji moči in nadarjenosti, nas zbližuje z njimi prav posebno. Spoštujemo jih in radi imamo, ker vemo, da je vse njih prizadevanje v velik prid našega kmečkega ljudstva.

Sveti Bernard je bil velika osebnost. Bil je velik plemič po rojstvu in po duši. Vse ga je spoštovalo in ljubilo. Njegova beseda je prav dosti zalegla na kraljevem dvoru; tako je bila veljavna, da je odločilno krotila tudi sito prešernost in tresorito prepirljivost samovoljnih mogotcev. Moli in delaj, je bil njegov nauk, ki je udaril trajen pečat vsemu cistercijskemu redu.

5.

Po vsem Dolenjskem in po nekaterih krajih na Gorenjskem in na Štajerskem se sledovi tega pečata poznajo še zdaj. Na Dolenjskem ga skoraj

nomi, filozofi, absolventi strokovnih šol, trgovski in finančni izvedenci, znanstveniki, poznavalci strokovnih gibanj in stremljenj najetega delavstva, kmečki in obrtni izvedenci, vsi, prav vsi stanovi, ki jih oploja izobrazba, ustvarja pa družbeno in gospodarsko življenje Slovencev. Sestava delovnega načrta slovenske politike prihodnosti bo veliko delo, katerega dobršni del bo obstajal v razporeditvi nujnosti, s katero se naj uresničuje posamezne potrebe in zahteve, dokaj težaven del bo natančen seznam ovir, ki jih je nametalo osemnajstletno »državotvorstvo« jugoslovenarjev in podobnih oportunistov, ki pa jih bo treba eno za drugo odstraniti, da bo njiva razorana in sposobna za novo setev, naporno delo bo v ugotovitvi vsega, kar so dosedanji upravljači zapravili, podrli in odnesli, da bomo vedeli, kakšna povračila so nam potrebna, katere naše pridobitve se nam morajo povrniti itd. itd. Tako lepe naloge slovenski izobraženci še niso imeli, pa tudi ne tako težke. Dajte, zganite se! Zvežite se, posvetujte se in osvobodite, kar ste našli za prav v prvi slovenski zavesti. Potem pa — obvestite ljudstvo, da bo začutilo, da v novi slovenski politiki ni več mesta lovu na mandate, na stolčke, na »blagonaklonjenost merodajnih«, na drobtine, ki z desno prihajajo, z levo roko pa odhajajo, temveč da se je slovenski izobraženeц znašel v eni vrsti z delovnim ljudstvom v delu za vse. »Slovenija« bo brez dvoma tej nalogi služila z vso vnemo.

ni kraja, kjer se ne bi poznala stiška roka, najsi nam oči hodijo po udelani zemlji njiv ali vinogradov, po cestah in potih, po vaseh in cerkvah. Stiški menihi so nam vseč tudi kot kmečka gospoda.

Kakor vsi taki, so tudi oni bili graščaki z gospodarskim sistemom služnosti in tlačanstva, vendar pa niso poznali gosposke prešernosti in perverzne krutosti, ki sta ponekod bili notranji in zunanji prilastek tedanje graščinske gosposke. Svoje podložnike so z dobrim zgledom učili krščanskega življenja in poštenega dela, posebno pa umnega kmetovanja.

Stiškim podložnikom se ni slabo godilo. Vsakdo je vedel, da mu je življenje pod krivo opatovo palico najvarnejše, najboljše in najmirnejše. Pravilnost te misli se je izkazovala ob hudih časih. Stiški samostan je zmerom imel odprte roke in sočutno srce za vse, ki so bili potrebni pomoči, gmotne ali duhovne.

4.

Stari stiški menihi so uradovali slovensko in tudi sicer pisali slovensko že sto in petdeset let, preden nam je Bog poslal Primoža Trubarja. Stiški slovenski rokopisi so skoraj najstarejši naši pisani jezikovni spomeniki.

Stični gre tudi čast, da je bila prva, ki je v naših krajih organizirala in podpirala nižje in višje šolstvo.

V stiškem samostanu je bila nekaka srednja šola, ki je vzgajala meniški naraščaj in šolala tudi posvetne dečke. Iz nje smo dobili skladatelja Jakoba Petelina-Gallusa, učenega zdravnika in prirodoslovca Marka Grbea, dramatika in historika Antona Linharta in učenjaka Martina Kuralta, da izmed vseh premnogih omenimo samo te štiri, še zdaj znane može slovenske kulture.

Stiški samostan je rad podpiral znanost in umetnost. Tudi *Academio operosorum* — akademijo znanosti, ki so jo ustanovili l. 1695. v Ljubljani, ni prezrl, marveč ji je močno pomagal.

Stiški menihi so bili učeni možje. Imeli so velikansko knjižnico. Ko je cesar Jožef II. l. 1784. zatrl samostan, so jo vladni komisarji nekaj pozgubili, nekaj razpršili na vse štiri vetrove velikega cesarstva, ostanek pa poteknili v kleti ljubljanske kmetijske družbe, odkoder jo je za prvo in največjo doto dobila »Licealna knjižnica v Ljubljani«, ki se je tista leta ustanovila.

Razvlekli so tudi samostansko lekarno, ki so iz nje po menihu zdravniku bolni tlačani brezplačno dobivali zdravila. Tako velike lekarne ni bilo zlepa nikjer več v vsej razsežni Avstriji.

5.

Cesar Jožef II. je bil bistra glava. Skoraj vsi njegovi reformacijski nameni so bili pametni. Nesreča je bila le, da so mu jih pridili in maličili malopridni svetovalci.

Prav mnogih samostanov, ki jih je zdrobila njegova prenagla roka, res ni bilo škoda. Razgon učenih in delavnih stiških menihov pa je bilo krivično dejanje.

Sedanji stiški menihi, nasledniki starih svojih prednikov, tudi ne živijo brezdelno.

Dobroto njihovega dela čuti skoraj vsa Dolenjska. Ustanovili so elektrarno zase in za vso Stično in napravili sirarno in prekajevalnico svinjine. Ko kmet ne dobi denarja skoraj od nikoder, lahko vsaj nekaj iztrži za mleko, ki ga prodaja meniški sirarni, in s prodajo prašičev v prekajevalnico. Da mu jih ni treba prav pod ceno dati v golt oderuhom in goljufom.

Bog daj srečo in božjega blagoslova belim stiškim menihom za vezilo njihove

osemstoletnice.

Iv. Z.

Primer Gradnik

»Jutro« z dne 30. julija 1956 je objavilo zahvalno pismo kranjskega dekana gosp. Matije Škerbca gosp. dr. Gradniku v dokaz nepopornosti sodniškega poslovanja g. dr. Gradnika ob šenčurskem procesu. S tem pismom je hotelo »Jutro« zaznamovati »Slovenčev« pristavek »znani preiskovalni sodnik šenčurskih dogodkov« kot krivico. Kranjski dekan je nato v »Slovenču« z dne 2. avgusta 1956 obrazložil pobudo, zaradi katere je napisal dotično pismo po končani preskavi, torej pred odločitvijo, ali bo obtožen ali ne, v zmoti, da je ta odločitev že padla, njemu v prid, g. dr. Gradniku pa v zaslugo. Hkratu objavlja v kranjskem »Gorenju« spomine na tiste dni, v katerih se bo gotovo, če se že ni, dotaknil tudi svoje zahvale, ki jo je ob zaključku glavne razprave, pred izrekom razsodbe, naslovil na senat Državnega sodišča za zaščito države v imenu vseh šenčurskih obdolžencev. Bil je potem obsojen na leto dni.

Tudi »Slovenija« je že omenila premestitev g. dr. Gradnika, in sicer v zvezi z različnim negotovanjem jutranjih ljudi nad okolnostjo, da je bil g. dr. Gradnik premeščen, kakor da se je že s samo premestitvijo navedenega sodnika pripetila nekakšna nezakonitost, ki bi je tem bolj v lice, ker je zadelo nacionalno, t. j. jugoslovensko mislečega sodnika. »Slovenija« je pravilno opozorila, da bi morali videti nacionalisti — pa čeprav gre tudi za g. dr. Gradnika, ki ga moramo šteti tja ne samo po volji jutranjih ljudi, temveč tudi po izkušnjah onih političnih obsojencev, ki so tvegali zoper sodbe prve stopnje prizive — v premestitvah med južne brate odliko, ne pa kazni. S tega zrelišča »Slovenija« ne razume, zakaj se »Jutro« šopiri in zakaj so jutranji ljudje kot režimniki pošiljali tja natančno samo take, o katerih so pisali, da so protidržavotvorni, separatisti, punktaši itd. Taka kritika »Jutrovega« negotovanja je bila vsekakor namestu. Podoba je, da jutranji ljudje prav dobro vedo, da premeščanje nacionalno, t. j. jugoslovensko mislečih, ni koristno privlačnosti jugoslovenarstva, posebno ako mislijo tako iz dobre vere, nainvnosti ali lenivosti in nesamostojnosti, in ne iz spekulativnosti (kakor jutranji ljudje sami med seboj).

Zato mislimo, da ta skušnjava jutranjim ljudem ni neznana in da so s premestitvami neljubih oseb v južne kraje — tudi v sodni stroki — izbili prav za prav davkraten dobiček. Dobili so mesta za »ljube osebe« in se otresli samo takih, ki jih služba v južnih krajih ne more več — pokvariti.

V časopisno kvalifikacijo sodniškega delovanja g. dr. Gradnika se načeloma ne spuščam. Preveč se zavedam pojmovanja sodniške nedotakljivosti,

Darujte za tiskovni sklad „SLOVENIJE“

Opazovalec

Izbran fižol

41.

Korenit prevod

Nedavno je bolgarska plesna družina obiskovala slovenska mesta in pokazala nekaj zgledov bolgarskega narodnega plesa. Pri predstavah so delili tiskane programe v bolgarščini, iz katerih ste smeli pri mnogih točkah najti pristavek »narodna igra«, t. j. po slovensko: narodni ali ljudski ples. Tak program so delili tudi na Jesenicah v sokolskem domu, kjer je zastopnik gostitelja, patentiran jugosloven, prevajal naslove točk programa. In ta prevajalec je prekrstil bolgarsko »narodno igro« naravnost v »nacionalno kolo«. Tako in nič drugače.

42.

Skrivalnica

Že ko je jutranji poročevalec opisoval vzvišene dogodke kongresa JNS, smo opazili izredno poudarjanje okolnosti, da so se kongresa udeležili baje v prvi vrsti in najbolj številno predstavniki kmeta in delavca. Laskanje preprostim ljudem se nam je zdelo sumljivo pri stranki, ki so ji vrhovi nabasani samih odslovljenih ministrov in banov, katerih demokratičnost in priljubljenost sta naravnost prislovični, ali samo med narekovaji. Isto laskanje in sumljivo poudarjanje se je ponovilo v poročilu o »nad vse uspeli« banovinski konferenci dravobanskih janzov, prvi po »krasnem« kongresu. Tudi te se je udeležilo izmed dravobanskih pripadnikov zelo veliko »predstavnikov našega nacionalnega delavstva in kmetov«.

Pregledali smo zato imena tistih, ki so se iz našega okraja udeležili kongresa in ki jih je »Jutro« naštel, pa smo opazili, da je tukajšnja okraj-

čepav še ni uveljavljena. S tega vidika ne prikrivam, da imam glede pametnosti »Slovenčevega« pristavka pomisleke. Ali da se bo videlo in zapomnilo, s kakšno hinavščino skušajo jutranji ljudje razpihati premestitev g. dr. Gradnika v Split (v isti stopnji in v istem druginjskem razredu) v krivico, ki je bila menda storjena na stebru državne misli, povem to-le:

Isto »Jutro«, ki se danes zgraža nad »Slovenčevim« pristavkom, je oktobra 1955 z razprtim tiskom, na prvi strani in v obliki brzvoja iz Belgrada poročalo ne samo o tem, da je Državni svet z bliskovito naglico razveljavil razsodbo celjskega upravnega sodišča, s katero je konfinacija neklih politikov bila proglašena za nezakonito, temveč v zvezi s tem tudi o tem, da so vsi sodniki celjskega upravnega sodišča s predsednikom vred »bili po potrebi službe« upokojeni. Takrat je vsakdo vedel in je »Jutro« ta vtis tudi hotelo, da je bilo upravno sodišče v Celju obglavljeno, ker so člani senata imeli pogum biti v svoji službi drugačnega mnenja kot dr. Kramer, Pucelj in dr. Marušič, ki je kot ban odredil nezakonito konfinacijo. (Takratno veselje »Jutra« nad omenjenim decimiranjem pa tega dnevnika letos ni oviralo, da ne bi zapisalo: »Znano je, da smo imeli glede teh konfinacij svoje posebne poglede«, namreč odklonilne!) Zahteva neklih odvetnikov, da bi se ljubljanska odvetniška zbornica uradno uprla takemu početju, je naletela na gluha ušesa z izrečno motivacijo, da bi protestiranje ne bilo »varno« za zbornico...

Isto »Jutro« je že leta 1951 z zadoščenjem objavljalo premestitve rednih sodnikov, ki 8. novembra niso šli na volišče in oddali »glasu« za gg. Živkovića in dr. Kramerja. Zato pa je molčalo ko riba, ko se je leta 1954 Maksimović maščeval za izsiljeno upokožitev celjskih upravnih sodnikov tako, da je nenadno upokojil dva višja sodnika, o katerih je veljalo, da sta ljubljanskim in mariborskim jugoslovenarjem posebno pri srcu. S tem je Maksimović razločno pokazal, da se je izvršila upokožitev celjskih upravnih sodnikov samo na zahtevo politikov iz Slovenije. S tem smo pa tudi že pri viru: namreč, da so se premestitve sodnikov pod režimom edino mogočega orodja državne politike izvajale izključno po zahtevah strankarskih mogotcev, da je bilo sodstvo natančno tak plen strankarije, kakor sploh vsako javno nameščenje. Za tako početje in za tako sistematično dosledno početje je bilo treba podstave, in te so si prav dr. Kramer in Pucelj kot ministra vlade »nacionalne koncentracije« in dr. Marušič kot dravobanski ban preskrbeli s **suspencijo sodniške stalnosti**, ki jo je celo diktatorski režim pustil pri miru. To so navedeni in njihovi listi proglašali za »uvajanje nove demokracije«.

Slovenski sodniki naj si dobro zapomnijo, kdo jim je odvzel sodniško stalnost, slovenska javnost pa naj po tem ceni današnje »demokratske disertacije« dr. Kramerja, Pucelja in dr. Marušiča v senatu.

Slovenski odvetnik.

krat je šlo težko, celo prav težko, a šlo je. Sedaj izhaja že peto leto. Še vedno se bori s težavami. Ne bomo prikrivali: nekaj ji je škodovalo lansko znižanje plač, nekaj stavka v tiskarski stroki, ko je morala za več mesecev prenehati. Uredništvo in uprava se trudita, da izgubljeno kolikor mogoče popravita. Je pa to tudi stvar naših naročnikov in prijateljev, predvsem tistih, ki so nam od vsega začetka zvesti. Te prosimo v prvi vrsti, da nam priskočijo na pomoč z nabiranjem novih naročnikov. Dobrodošli so nam tudi samo naslovi takih, ki z mislijo, ki jo zastopa »Slovenija«, soglašajo, pa nanjo še niso naročeni! Pošljite nam jih. Oglasilo se je sicer že mnogo novih naročnikov, a še vedno ne toliko, da bi lista obstoj bil popolnoma zagotovljen. Vabimo prav posebno mladino, ker prav njej utira list pot v boljšo bodočnost.

Nemško prodiranje na Balkan

»Slovenija« je bila med prvimi, ki je izrekla sum o potovanju dr. Schachta po Balkanu. Zdaj se oglašajo tudi drugo časopisje, tako balkansko kakor drugo evropsko, pred vsem francosko in angleško. Nekoliko pozno, ker Schacht je prišel, da samo zaključni, kar je bilo že davno pripravljeno z največjo previdnostjo.

Romunski listi odklanjajo način trgovanja z Nemčijo, kakor si ga je bil zamislil dr. Schacht. Nemčija reflektira v prvi vrsti na ondotno nafto, Romuni so pa zoper izmenjavo na osnovi slabe nemške valute. Razen nacistično orientiranih fašistov so vse romunske ljudske skupine tudi sicer zoper tretjemu cesarstvu naklonjeno gospodarsko politiko.

V Bolgariji so prav ob prihodu dr. Schachta dobila notranja nasprotstva posebno akuten značaj. Vse demokratično usmerjene skupine, ki imajo nedvomno večino med narodom, so zoper vsako sodelovanje z državami s fašističnimi režimi. Zahtevajo vrnitev tirnavske ustave in sploh državljanskih političnih svoboščin.

Na zlasti hud odpor je naletela tretjemu cesarstvu prijazna politika v Grčiji, kjer je vlada pod pretvezo, da gre zoper komunistično nevarnost, razglasila obsedno stanje in razpustila parlament, ne da bi obenem določila dan volitev, kakor to predpisuje ustava. Recept za svoje postopanje si je seve izposodila v Berlinu.

Dogodki na Balkanu so obrnili nase tudi pozornost francoskih in angleških gospodarskih krogov. Angleški »Great Britain and East« pa prinaša članek Johna Browna, ki v njem pravi, da so v Jugoslaviji na dnevnem redu velika javna dela. Namerava da se zgradi tudi tri glavne železniške proge in sicer: Peč—Kotor, Kućevo—romunska meja in Banja Luka—Belgrad. Pisec zatrjuje, da so za prevzem javnih del najbolj delavni Nemci. V notranjem ministrstvu mu je bilo rečeno: »Zadnje pogodbe so odšle vse v Nemčijo — nemški agentje so nas nadlegovali mesece in mesece. Iz vaše države (Anglije) smo videli samo enega človeka.«

Tu nekaj ni zdravo. Vsa dela dobivajo tuje, pred vsem Nemci, domača podjetja pa propadajo. Zadnjega razpisa za zgradbo cest v Mariboru sta se udeležili samo dve podjetji, ker ostala nimajo orodja, kredita pa ni nikjer...

Grški list »Makedonija« podčrtava v dopisu iz Londona zaskrbljenost angleških uradnih krogov zastran vedno večjega prodiranja nemške podjetnosti na Balkan. Zadnji obisk dr. Schachta in nemška taktika, da bi se v Nemčijo uvažalo čim več kmetijskih pridelkov in sirovin brez prejšnje določitve cen, ima za posledek občutno napredovanje nemškega gospodarstva. S svojo taktiko je Nemčiji uspelo, mnogim proizvodom zvišati cene nad cene na mednarodnem tržišču, ki jih ne plačuje z zdravo valuto. Tako je pritegnila na sebe blago večine držav in odrinila druge kupce, robo pa plačuje s svojimi industrijskimi izdelki po ceni, ki so znatno višje od onih na mednarodnem trgu. Nemčija je s svojo taktiko uspela, da je naredila obubožane države Podonavja in države na Balkanu za svoje poverjenike, pogodbene poverjenike. One dajejo Nemčiji obvezna brezobrestna posojila, za katera dobivajo industrijske izdelke, ki jim določa cene Nemčija.

V načrtu dr. Schachta je očitno, dostavlja »Jugosl. Lloyd«, da služijo balkanske države Nemčiji kot most do Perzije. S tem si ustvarja svoj pridobitni in hkrati politični predor na Vzhod.

Posledice te politike začenjamo čutiti tudi Slovenci in jih bomo v bližnji bodočnosti še bolj. S pomočjo nemškega kapitala se industrija na Slovenskem polagoma demontira in na njen račun ustvarja pogoje zanjo drugod. S slepoto je udarjen, kdor misli, da nam je tako ravnanje v gospodarsko ali politično korist. Rudniki na Slovenskem hirajo, delavci delajo za najnižje meze, pa še komaj vzdržujejo v tekmi z enakimi podjetji

Opozarjamo in vabimo

»Slovenija« je začela izhajati v najtežjih časih, ko je bila vsaka svobodna beseda popolnoma zatrta. Mnogi se je niso upali naročiti, drugi so jo dobivali v ovitku. Vzdržala je, vzdržala s pomočjo naročnikov. Drugih virov ni imela. Dosti-

drugod, kjer so življenjski pogoji na čisto primitivni stopnji. Kapital si pač išče terišča za svojo ekspanzivnost tam, kjer je možnost izkoriščanja večja. Slovenski človek zato ne verjame sirenskimi glasovom o blagodati, ki da jo prinaša k nam kapital tretjega cesarstva. M.

Slovenem se dobro godi...

V obrambi za Zenico v Bosni, kjer razširjajo ondodne železarne s pomočjo kapitala iz tretjega cesarstva, se je iznebila sarajevska »Jugosl. pošta« tudi te-le: »Jeseničani menda ne mislijo, da se jim bo zagotovila predpravica na visoke zaslužke in na višjo življenjsko raven.«

Ali ste poravnali naročnino?

Pisec nemara še nikoli ni bil na Jesenicah in sploh ne ve, kako živi naš človek; če je bil, je pa gotovo prišel samo v »banjo«, kjer seveda ni mogel videti, kako živita slovenski delavec in kmet. Beseda »Jugosl. pošte« je čisto jugoslovenska, ki ni noben dokaz, ne za Zenico, ne za Jesenice. Sploh se pa že kažejo posledice nacističnega vpliva na Balkanu; prvi jih bomo začutili Slovenci, na vrsto pridejo pa tudi tisti, ki jih »Jugosl. pošta« danes zagovarja. Da le ne bo prepozno.

Mali zapiski

Prepovedana knjiga.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti knjigo »Drhtaji duše«, ki je izšla v Zagrebu.

Naša sramota.

Slovenski minister je dejal nekoč: »Največ ovadb v mojem področju je iz Slovenije; sram me je, da se tako razgaljamo pred Srbi. Oni nam to tudi očitajo.« Nasproti nekdanjim skrivnim ovadbam prihajajo zadnji čas v modo spet javne, kakor v časih Šušteršiča in Tavčarja. Mnogi mislijo, da se tistega, kar je moda, ni sramovati, pa če je še tako nemoralno. Pogostnost le otopi čut, ne naredi pa nemorale za moralno. K sreči se je že preprosti človek naučil čitati med vrsticami, da lahko samostojno loči plevel od zrnja. V čast nam pa denunciranje nasprotnika vseeno ni — brez ozira na to, da se kolo časa suče in da ima vsaka palica dva konca. Na kakšen dober zgled se bo mogel ovadeni sklicevati, če se razmere spremenijo?

Zoper trojanskega konja.

V ljubljanski Delavski zbornici so spoznali veliko nevarnost: vsiliti jim hočejo konja, ki ni nič drugega kakor prava pravcata trojanska zver. Razumljivo, da so vsi klubi zoper takega tovariša.

Olimpiada in Čehi.

V češkem listu »Lidové Noviny« piše predtelevadkinja M. Provazníková: »V prostih vajah je bilo naše moštvo skoraj brez napak. Pa je vendar dobilo samo 56 od 70 dosegljivih točk. Če bi dobili 60 točk, kar smo po pravici pričakovali, bi zmagali mi. Neizmerno sem hvaležna vrsti, da se ni dala vznemiriti in je vzdržala do kraja.« Podobnih pritožb bi lahko navedli nešteto, ne samo čeških, ampak tudi iz listov drugih narodov. Po teh sodbah sodeč je bila vsa olimpiada samo reklama v prid tretjega cesarstva. Nemčiji je bilo priznано na njej 1., Jugoslaviji pa 24. mesto...

Gibanje za demokracijo na Poljskem.

Kakor v Bolgariji, narašča tudi na Poljskem gibanje za združenje vseh demokratičnih sil. Zlasti med kmečkim ljudstvom dobiva to gibanje tal. Vse protifašistično usmerjene skupine zahtevajo demokratično ustavo, svobodne volitve, demokratizacijo samouprav, svobodo besede, tiska in združevanja, politično amnestijo, preganjanje korupcije itd. 15. t. m. so bile po vsem Poljskem velikanske manifestacije za te zahteve. Vlada je ta dan sicer proglasila za narodni praznik, v spomin na zmago nad boljševiki, organizirala je tudi velike vojaške parade in celo odredila, koliko največ sme biti ljudi na opozicijskih manifestacijah; toda zaman. Pripravlja tudi ustanovitev svoje stranke od zgoraj navzdol. Gibanje je že tako močno, da se ne bo dalo zatreti. Posebno narašča odpor zoper zvezo s fašistično Nemčijo.

Zanimivi procesi na vidiku.

V Ljubljani so v teku razne preiskave, ki se utegnejo končati pred sodiščem. Pripravljajo se pa še nove ovadbe. Po vsebini in osebah, ki igrajo v njih vlogo, bodo nekatere pravde politične pravde, čeprav je njih jedro vse prej kakor politične. V nekaj primerih so menda poskusili s posredovanjem, a brez uspeha. Da bi le bili zastoj vsi vzdihli za tistimi časi, ko so lahko izginjali spisi in se je marsikaj dalo narediti tako »po domače«.

Vodja

Spisal srbski Radoje M. Domanović. — (Nadaljevanje.)

Tako je minil prvi dan in z istim uspehom je minilo še nekoliko dni. Nič večje važnosti, samo malotne ovire: strmoglavili so v jarek, v strugo, zadeli na plot, na ograjo, na bodečo nežo, nekaj jih je zlomilo noge ali roke, ranilo glave, toda vse te muke so prenesli. Nekateri starci so jim propadli, pa so bili pač stari. Pomrli bi bili, če bi bili tudi doma sedeli, kaj šele na poti! — Je rekel tisti govornik in je ohrabil ljudi, da so šli dalje.

Nekoliko manjših otrok, dve do tri leta je pomrlo, toda starši so stisnili srce, ker je Bog tako hotel, in žalost je manjša, ako so otroci manjši: »To je manjša žalost, toda ne daj Bog, da bi starši dočakali, da bi izgubili otroke, ko dorastejo za možitev ali ženitev. Če je tako sojeno, je boljše čim prej, ker je tudi manj žalosti!« Je tolažil zopet oni govornik. Mnogi so klekali in šepali, nekateri so zavili rute preko glave in dajali hladne obkladke na žulje, nekateri so nosili roke v rutah. Vsi so se ogulili in raztrgali, da so jim visele cunje od obleke, vendar je šlo srečno dalje in dalje. Vse to bi bili lažje prenašali, pa jih je tudi lakota pogosto mučila. Toda šli so naprej.

Nekega dne se je pripetilo nekaj važnejšega. Vodja je šel naprej, za njim najodločnejši (manjkal je en par). Za ta dva se ni vedelo, kje sta. Šplošno mnenje je bilo, da sta jih izdala in pobegnula. Ob priliki je tisti govornik tudi govoril o njihovem sramotnem izdajstvu. Malo jih je, ki mislijo, da sta prepadla na poti, toda molče in ne povedo svojega mnenja, da se ljudje ne bi plašili (pa potem po vrsti ostali). Zdajci se prikazuje grozno velika in globoka kamenita struga, pravi prepad. Obala tako strma, da se ni smelo napraviti koraka naprej. Tudi odločni so obstali in pogledali vodjo. On je nagnjene glave, namrgoden in zamišljen molčal in odločno korakal naprej, mahajoč s palico pred seboj na levo in desno, po svoji znani navadi, in to ga je, kakor pravijo mnogi, delalo še dostojanstvenejšega. Nikogar ni pogledal, nič ni rekel, na njegovem licu nikake spremembe, niti sledu strahu. Vse bližje prepadu. Celu najhrabrejši od najhrabrejših so prišli, blede v obraz kakor cunja, pa nihče ni smel pripomniti niti besede pametnemu, ostremu in odločnemu vodji. Še dva koraka, pa bi bil vodja ob prepadu. V smrtnem strahu, široko odprtih oči so otrpli vsi in najodločnejši so komaj zadržali vodjo, magari, da so se pregrešili proti disciplini, on pa je pri tem stopil enkrat, drugič in se strmoglavil v prepad.

Nastala je zmeda, zdihovanje, vrišč, prevladoval je strah. Nekateri so celo začeli bežati.

— Stojte, kam tako naglo, bratje! Mar se tako drži dana beseda — mi moramo naprej za tem modrim človekom, ker on ve, kaj dela; saj ni menda neumen, da bi sebe upropastil. Naprej za njim. To je največja, ali morda tudi zadnja nevarnost in ovira. Kdo ve, če ni že za to strugo kaka čudovita rodovitna zemlja, katero nam je Bog namenil. Samo naprej, ker brez žrtev ni ničesar! — tako je govoril tisti govornik in se je prestopil dva koraka naprej in zmanjkalo ga je v strugi. Za njim najodločnejši in za temi so planili vsi.

Javkanje, stokanje, trklanje, ječanje po strmem bregu hude jame. Zaklel bi se človek, da se nihče živ, a kaj šele zdrav in cel ne more spraviti iz tega prepada. Toda trdno je človeško življenje. Vodja je imel redko srečo, ker se je pri padcu zadržal, kakor vselej, na nekem grmu in se ni poškodoval ter se mu je posrečilo, da se je polagoma izkobacal in prišel na obalo.

Kavarna »Medulić« v Zagrebu

ki jo obiskujejo Slovenci, bržčas ne reflektira na naše slovenske somišljenike in hrvaške prijatelje, ker nam je vrnila list. Da preženemo vsak dvom, smo pogledali v seznam Jevtićevih volilcev z dne 5. maja 1955, pa smo se prepričali, da imamo nemara prav.

Politična amnestija v Egiptu.

Egiptovska vlada je razglasila popolno politično amnestijo. Iz zaporov je izpuščenih okrog 2500 jetnikov.

Nov list

Izšli sta prva in druga številka polmesečnika »Na mejah«, lista za gospodarstvo, prosveto in kulturo. Izhajal bo vsakega 1. in 15. v mesecu; letna naročnina 25 Din. Uredništvo in uprava sta na Jesenicah na Gorenjskem, Krekov dom. Za konzorcij je podpisan Andrej Križman z Jesenic, za urednika pa Ignacij Železnik iz Ljubljane. List tiska Zadruga tiskarna v Ljubljani. V uvodni besedi se izreka uredništvo za krščanska načela in končuje: »Hočemo biti odraz narodne skupnosti in njegovih svetih izročil, glasniki njegovega boja za poštenje in pravico, očiščujoči ogenj, ki izžiga uljesa, ki bi se iz tujih teles hotel zajesti v naše narodno telo. Hočemo biti varuhi zdravja, bojevniki proti gnilobi, ki mrtvece odlaga na prod, stražarji na mejah dobrega in slabega.«

Medtem ko se je spodaj razlegalo ječanje, plakanje, ali se je čulo zamolklo stokanje, je on zlezal nepomičen. Samo molčal je in mislil. Nekateri spodaj razgreti in razsrjeni so ga začeli psovati, pa se tudi za to ni zmenil.

Tisti, ki so se srečneje strkljali in ustavili kje ob grmu ali drevesu, so začeli s težavo lezti iz struge. Nekdo si je zlomil nogo, nekdo roko, nekdo se je udaril v glavo, da se mu je kri vtila po licu. Vsak se je kaj ranil, nihče ni prišel cel razen vodje. Gledali so vodjo mrko, postrani in stokali od bolečin, on pa niti glave ni dvignil. Molčal je in mislil, kakor vsak modrijan.

Minilo je še nekaj časa. Število potnikov vedno manjše in manjše. Vsak dan je vzel katerega; nekateri so zapustili tako potovanje in se vrnili domov.

Od velikega števila potnikov jih je ostalo še dvajset. Vsakemu se je videlo obupavanje in sum na suhem, od napora in gladu utrujenem obrazu; toda nihče ni nič več rekel. Molčali so kakor vodja in šli. Celu tisti ognjeviti govornik je majal obupno z glavo. To je bila težka pot.

Dan na dan se je začelo tudi število teh manjšati in ostalo je deset tovarišev. Obrazi še obupnejši in celo pot se je čulo namesto razgovora vzdihovanje in ječanje.

Sedaj so bili že bolj prikazni kot ljudje. Hodili so z berglami, obesili roke na rute, ki so jih privezali okrog vratu. Na glavi polno ovitkov, obkladkov in modrega bombaža. In tudi ako bi bili hoteli prenašati nove žrtve, ne bi bili mogli, ker po vsem telesu ni bilo mesta za nove rane in vbode.

Že so izgubili vero in upanje tudi najodločnejši in najtrdnnejši, vendar so šli dalje, to se pravi, pomikali so se na neki način s težkim naporom, z vzdihovanjem in stokanjem od bolečin. Pa kaj bi, ko se nazaj ne more. Mar tolike žrtve, pa sedaj zapustiti pot?!

Pomračilo se je. Opotekali so se ob berglje, ko so tako pogledali, pa ni bilo več vodje pred njimi. Še en korak, pa so bili zopet vsi v strugi.

— O joj, noga! ... o joj, mati moja, roka! ... o joj! — se je razlegalo javkanje in potem samo vzdihovanje, ječanje in stokanje. Nekdo je celo z zamolklim glasom zmerjal samega vodjo, pa je umolknil.

Ko se je zdaniilo, je vodja sedel tako, kakor tistega dne, ko so ga izbrali za vodjo. Na njem se ni opazila nikaka sprememba.

Iz struge se je izkobacal tisti govornik in še dva. Ozrli so se okrog sebe tako zamazani in krvavi, da bi videli, koliko jih je še ostalo, ali bila je samo še ta trojica. Smrtni strah in obup jim je napolnil dušo. Okolica nepoznana, hribovita, goli kamen, a poti nikjer. Še pred dvema dnevoma so prešli pot in jo zapustili. Vodja je tako vodil.

Pomislili so na toliko tovarišev in prijateljev, na toliko družin, ki so propadle na tej čudotvorni poti in prevzela jih je žalost, hujša od bolečin v poškodovanih udih. Gledali so z lastnimi očmi svoj lastni pogin.

Tisti govornik je prišel k vodji in začel govoriti z onemoglim, trepetajočim glasom, polnim bolečine, obupa in grenkosti:

— Kam naj gremo?

Vodja je molčal.

— Kam nas vodiš in kam si nas pripeljal? Tebi smo se zaupali skupno s svojimi družinami in šli smo za teboj, zapustivši hišo in grobove naših prednikov, da bi se rešili pogube v tej nerodovitni deželi, ti pa si nas huje pogubil. Dvesto družin smo popeljali s teboj, in sedaj prestej, koliko nas je še ostalo.

— Pa mar niste vsi po številu? — zajecija vodja, ne da bi dvignil glavo.

— Kako to vprašaš? Dvigni glavo, pogledaj, preštej, koliko nas je ostalo na tej nesrečni poti! Pogledaj kakšni smo tudi mi, ki smo ostali. Bolje bi bilo, da nismo ostali, kakor da smo take prikazni.

— Ne morem pogledati! ...

— Zakaj?!

— Slep sem!

Nastala je tišina.

— Ali si na poti izgubil vid?

— Že rodil sem se slep.

— Trojica je obupno obrnila glave.

Jesenski veter je strahovito zabučal po planini in nosil ovelo listje; po hribih se je valila megla in skozi hladno, vlažno zrako so šumela krila gavranov in razlegalo se je zloslutnje krakanje. Sonce je bilo zakrito z oblaki, ki so se valili in hiteli urno nekam dalje, dalje.

Oni trije so se spogledali v smrtnem strahu.

— Kam sedaj? — zajecija eden z grobnim glasom.

— Ne vemo!

(Konec.)

Urednik in izdajatelj: Karel Andreč v Ljubljani.